

UOT 378.12

Müjkan Əbüləli qızı Məmmədzadə

Hərbi Elmi Tədqiqat İnstitutunun elmlər doktoru proqramı üzrə dissertantı,

pedaqogika üzrə fəlsəfə doktoru

<https://orcid.org/0000-0001-5693-3748>

E-mail: mujkan@mail.ru

[https://doi.org/10.69682/arti.2026.93\(1\).140-145](https://doi.org/10.69682/arti.2026.93(1).140-145)

AZƏRBAYCANIN HƏRBİ TƏHSİL MÜƏSSİSƏLƏRİ ÜÇÜN HƏRBİ PEDAQOJİ KADRLARIN HAZIRLANMASI

Mujkan Abdulali Mammadzadeh

doctorial student in the program of doctor of sciences,

of the Military Research Institute,

doctor of philosophy in pedagogy

TRAINING OF MILITARY-PEDAGOGICAL PERSONNEL FOR AZERBAIJAN'S MILITARY EDUCATIONAL INSTITUTIONS

Мужкан Абдулали гызы Мамедзаде

доктор философии по педагогике,

диссертант по программе доктора наук

Военного Научно-Исследовательского Института

ПОДГОТОВКА ВОЕННО-ПЕДАГОГИЧЕСКИХ КАДРОВ ДЛЯ ВОЕННЫХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ АЗЕРБАЙДЖАНА

Xülasə. Bu məqalə Azərbaycanın hərbi təhsil müəssisələrində pedaqoji kadrların hazırlanmasının aktual problemlərini, mövcud vəziyyətini və inkişaf perspektivlərini sistemli şəkildə araşdırır. Tədqiqatın əsas məqsədi müasir döyüş əməliyyatlarının mürəkkəbliyi, regional təhlükəsizlik mühitinin dəyişməsi və yüksək texnologiyaların rolunu nəzərə alaraq zabıt-müəllimlərin hazırlığında milli və beynəlxalq təcrübənin integrasiyasını təhlil etməkdir. Məqalədə hərbi pedaqogikanın nəzəri-metodoloji əsasları, pedaqoji fəaliyyətin strukturu və funksiyaları, normativ-hüquqi baza, pedaqoji kadrların peşəkar profili və tədris metodlarının səmərəliliyi qiymətləndirilir.

Məqalədə həmçinin beynəlxalq təcrübə və rəqəmsal təlim texnologiyalarının integrasiyası əsasında zabıt-müəllimlərin hazırlığı üçün elmi əsaslı metodik tövsiyələr təqdim olunmuşdur. Aparılan tədqiqatın nəticələri hərbi təhsil prosesinin keyfiyyətini artırmaq və Silahlı Qüvvələrin döyüş hazırlığını optimallaşdırmaq baxımından praktiki əhəmiyyət kəsb edir.

Açar sözlər: *ali hərbi təhsil müəssisələri, tədris fəaliyyəti, hərbi pedaqogika, kadr hazırlığı, elmi-metodiki baza*

Abstract. The article systematically examines the current challenges, status, and development prospects of pedagogical personnel training in Azerbaijan's military educational institutions. The main objective of the study is to analyze the integration of national and international experience in officer-teacher training, taking into account the complexity of modern combat operations, changes in the regional security environment, and the role of advanced technologies. The article evaluates the theoretical and methodological foundations of military pedagogy, the structure and functions of pedagogical activity, the regulatory framework, the professional profile of pedagogical personnel, and the effectiveness of teaching methods.

The study also provides scientifically based methodological recommendations for officer-teacher training through the integration of international experience and digital learning technologies. The results of the research are of practical importance for improving the quality of the military education process and optimizing the combat readiness of the Armed Forces.

Keywords: *higher military educational institutions, teaching activity, military pedagogy, personnel training, scientific-methodological basis*

Аннотация. Статья системно исследует актуальные проблемы, текущее состояние и перспективы развития подготовки педагогических кадров в военных образовательных учреждениях Азербайджана. Основная цель исследования заключается в анализе интеграции национального и международного опыта подготовки офицеров-преподавателей с учетом сложности современных боевых операций, изменения региональной среды безопасности и роли высоких технологий. В статье оцениваются теоретико-методологические основы военной педагогики, структура и функции педагогической деятельности, нормативно-правовая база, профессиональный профиль педагогических кадров и эффективность методов обучения.

Также представлены научно-обоснованные методические рекомендации по подготовке офицеров-преподавателей на основе интеграции международного опыта и цифровых образовательных технологий. Результаты проведенного исследования имеют практическое значение для повышения качества образовательного процесса в военных учебных заведениях и оптимизации боевой готовности Вооруженных Сил.

Ключевые слова: *высшие военные учебные заведения, учебная деятельность, военная педагогика, подготовка кадров, научно-методическая база*

Azərbaycan Respublikasının hərbi təhlükəsizliyinin təmin edilməsi, regional güc balansının dəyişməsi və müasir döyüş əməliyyatlarının xarakterinin qloballaşması hərbi təhsil sisteminin elmi-metodoloji əsaslarının yenilənməsini zəruri edir. Bu gün ordu qarşısında duran strateji və taktiki vəzifələrin icrası zabıt heyətinin yalnız döyüş vərdislərinə deyil, həm də inkişaf etmiş pedaqoji, psixoloji, kommunikativ və idarəetmə bacarıqlarına malik olmasını tələb edir. Çünki müasir əməliyyat mühiti çoxşaxəli, dəyişkən və yüksək riskli situasiyalarla səciyyələnir və bu, şəxsi heyətlə işləyən zabıt-müəllimlərin multidissiplinar səriştələrə sahib olmasını şərtləndirir.

Azərbaycan ordusunda aparılan islahatlar göstərir ki, hərbi pedaqoji kadr hazırlığı Silahlı Qüvvələrin ümumi döyüş qabiliyyətinin artırılmasında həlledici faktorlardan biridir. Zabıt-müəllimlərin hazırlıq səviyyəsi bilavasitə şəxsi heyətin psixoloji dayanıqlığına, döyüş hazırlığına, nizam-intizamına və döyüş tapşırıqlarının icra keyfiyyətinə təsir göstərir. Bu səbəbdən hərbi təhsil müəssisələrində pedaqoji kadr hazırlığının elmi əsaslarda təşkil olunması, beynəlxalq standartlara uyğunlaşdırılması və müasir təlim texnologiyalarına inteqrasiyası strateji əhəmiyyət kəsb edir.

Qlobal təhlükəsizlik mühiti, xüsusilə Cənubi Qafqaz regionunda hərbi-siyasi proseslərin

dinamikası zabıt-müəllimlərin fəaliyyətində çeviklik, situasiyayönlü qərarvermə, eləcə də şəxsi heyətin psixoloji idarə olunması kimi bacarıqları ön plana çıxarır. Müharibələrin hibridləşməsi, informasiya təsirlərinin artması, döyüşün fiziki və psixoloji stressinin yüksəlməsi hərbi pedaqoji kadrların daha dərinlən hazırlaşmasını tələb edir. Buna görə də hərbi pedaqogika yalnız didaktik biliklər sistemi deyil, həm də liderlik, sosiopsixoloji proseslərin idarə olunması və döyüş psixologiyasının tədrisi kimi sahələri özündə birləşdirən kompleks fəaliyyət sahəsinə çevrilir.

Beynəlxalq təcrübə, xüsusilə NATO ölkələrinin hərbi təhsil modelləri göstərir ki, pedaqoji hazırlıq zabıt fəaliyyətinin əsas komponentlərindən biri kimi formalaşdırılır və xidmət boyunca davam edən sistemli inkişaf proqramları ilə dəstəklənir. Simulyasiya texnologiyalarının tətbiqi, situativ təlim modulları, psixoloji davamlılıq proqramları və komanda idarəçiliyi üzrə təlim paketləri zabıt-müəllimlərin hazırlığında xüsusi rol oynayır. Azərbaycanın hərbi təhsil sistemində aparılan islahatlar da məhz bu qabaqcıl yanaşmalarla uzlaşmağı hədəfləyir.

Hərbi pedaqogikanın nəzəri-metodoloji əsasları

Hərbi pedaqogika tətbiqi və nəzəri aspektləri ilə fərqlənən multidissiplinar elmdir. O, şəxsi heyətin döyüş xidməti mühitində təlim, tərbiyə və psixososial inkişafını öyrənir, zabıt-müəllimlərin

limlərin hazırlığı, təlim prosesinin idarə olunması, döyüş hazırlığının psixopedoqoji təminatı və kollektiv münasibətlərin formalaşdırılması kimi məsələləri əhatə edir. Hərbi pedaqogikanın predmeti yalnız biliklərin ötürülməsi deyil, həm də psixoloji, etik və sosial komponentləri ilə birlikdə şəxsi heyətin döyüş qabiliyyətinin artırılmasına yönəlmiş sistemli fəaliyyətləri özündə birləşdirir.

Elmi ədəbiyyatda hərbi pedaqogikanın əsas funksiyalarının tədris, tərbiyə, psixoloji hazırlıq, idarəetmə və araşdırma fəaliyyətləri kimi təsnif edilməsi bu sahənin çoxşaxəli və kompleks mahiyyətini aydın şəkildə əks etdirir. Hərbi pedaqogika yalnız bilik ötürülməsi ilə məhdudlaşmayan, eyni zamanda şəxsiyyətin formalaşmasını, döyüş şəraitinə uyğun psixoloji dayanıqlığın inkişafını və hərbi təhsil prosesinin elmi əsaslarla idarə olunmasını təmin edən sistemli elmi-praktik fəaliyyət sahəsidir [6].

Tədris funksiyası hərbi pedaqogikanın aparıcı istiqamətlərindən biri kimi zabıt-müəllimlərin peşəkar bilik, bacarıq və vərdislərinin formalaşdırılmasına yönəlir. Bu funksiya çərçivəsində taktiki hazırlıq, hərbi texnika və silah sistemlərinin mənimsənilməsi, normativ sənədlərin öyrədilməsi və müasir döyüş konsepsiyalarının tədrisi həyata keçirilir. Elmi tədqiqatlarda qeyd olunur ki, hərbi tədris mülki təhsildən fərqli olaraq, yüksək intizam, vaxt məhdudiyyəti və risk amilləri ilə səciyyələnir ki, bu da tədris metodlarının xüsusi yanaşmalar əsasında qurulmasını zəruri edir [3]. Bu baxımdan, problem əsaslı təlim, situativ tapşırıqlar və simulyasiya texnologiyaları tədris funksiyasının effektivliyini artıran əsas vasitələr kimi çıxış edir.

Tərbiyə funksiyası hərbi pedaqogikanın ideya-mənəvi əsasını təşkil edir və hərbi qulluqçularda vətənpərvərlik, məsuliyyət, kollektivçilik, intizam və xidmət borcuna sədaqət kimi keyfiyyətlərin formalaşdırılmasına xidmət edir. Hərbi tərbiyə prosesi yalnız nəzəri ideoloji təsir vasitələri ilə deyil, həm də gündəlik xidmət fəaliyyəti, nümunəvi davranış və komandir-müəllim nüfuzu əsasında həyata keçirilir. Bir sıra tədqiqatçılar vurğulayırlar ki, hərbi tərbiyə funksiyası milli təhlükəsizlik maraqları ilə birbaşa bağlıdır və ordunun mənəvi-psixoloji potensialının əsas dayaqlarından biri hesab olunur [8].

Psixoloji hazırlıq funksiyası müasir dövrdə hərbi pedaqogikanın ən aktual istiqamətlərin-

dən biri kimi dəyərləndirilir. Döyüş şəraiti, yüksək stress, risk və qeyri-müəyyənlik amilləri hərbi qulluqçulardan güclü emosional sabitlik və qərarvermə bacarığı tələb edir. Bu baxımdan, hərbi pedaqogika çərçivəsində psixoloji hazırlıq funksiyası stressə davamlılıq, döyüş qorxusunun idarə olunması, kollektiv daxilində psixoloji uyğunluğun təmin edilməsi və liderlik keyfiyyətlərinin inkişafını əhatə edir [5]. Elmi mənbələrdə qeyd olunur ki, psixoloji hazırlığın tədris və tərbiyə funksiyaları ilə integrasiyası ümumi hərbi hazırlığın keyfiyyətini əhəmiyyətli dərəcədə yüksəldir.

İdarəetmə funksiyası hərbi pedaqogikanın təşkilati-strateji aspektini əks etdirir və təlim-tərbiyə prosesinin planlaşdırılması, koordinasiyası, monitorinqi və qiymətləndirilməsi ilə bağlıdır. Bu funksiya zabıt-müəllimlərin yalnız pedaqoji deyil, eyni zamanda menecerlik sərişələrinin formalaşdırılmasını tələb edir. Müasir hərbi təhsil sistemlərində idarəetmə funksiyası nəticəyönlü planlaşdırma, keyfiyyətə nəzarət və resursların səmərəli istifadəsi prinsiplərinə əsaslanır [2]. Tədqiqatlar göstərir ki, effektiv pedaqoji idarəetmə olmadan hərbi təhsilin digər funksiyalarının məqsədyönlü şəkildə reallaşdırılması mümkün deyil.

Araşdırma funksiyası isə hərbi pedaqogikanın elmi inkişafını və innovativ yenilənməsini təmin edən əsas mexanizm kimi çıxış edir. Bu funksiya çərçivəsində təlim metodlarının təkmilləşdirilməsi, yeni pedaqoji texnologiyaların tətbiqi, hərbi təhsildə qarşıya çıxan problemlərin elmi təhlili və təcrübə əsasında həll yollarının hazırlanması həyata keçirilir. Elmi ədəbiyyatda vurğulanır ki, araşdırma fəaliyyəti zabıt-müəllimlərin reflektiv düşünmə qabiliyyətini artırır və onların peşəkar inkişafını davamlı prosesə çevirir.

Hərbi pedaqogikanın tədris, tərbiyə, psixoloji hazırlıq, idarəetmə və araşdırma funksiyaları bir-biri ilə qarşılıqlı əlaqədə olmaqla zabıt-müəllimlərin çoxşaxəli sərişələrinin formalaşmasını təmin edir. Bu funksiyaların sistemli və balanslı şəkildə həyata keçirilməsi hərbi təhsil prosesinin effektivliyini yüksəldir və nəticə etibarilə ordunun peşəkar, intellektual və mənəvi potensialının gücləndirilməsinə xidmət edir.

Hərbi pedaqoji fəaliyyət müxtəlif tədris və tərbiyə proseslərini birləşdirən kompleks sistemdir. Tədris fəaliyyəti nəzəri və praktiki bilik-

lərin mənimsənilməsi ilə bağlıdır, burada əsas məqsəd hərbi biliklərin şəraitə uyğun tətbiqidir. Tərbiyə fəaliyyəti isə şəxsi heyətin mənəvi, döyüş və etik keyfiyyətlərinin inkişafına yönəlir. Psixoloji hazırlıq, stressə davamlılıq, qərarvermə və komanda daxilində liderlik bacarıqlarının formalaşdırılması kimi cəhətləri əhatə edir. İdarəetmə fəaliyyəti isə qrup dinamikasının qorunması, motivasiya, səmərəli kommunikasiya və təlim prosesinin monitorinqi ilə bağlıdır. Araşdırma fəaliyyəti isə müasir təlim texnologiyalarının tətbiqi və tədris metodlarının təkmilləşdirilməsi üçün elmi əsaslar təqdim edir [10, s.24].

Bu komponentlərin hər biri akademik yanaşma və praktik bacarıqları birləşdirir. Hərbi pedaqoji fəaliyyət təkcə bilik ötürülməsi deyil, həm də liderlik nümunəsi, etik davranış və psixoloji dayaq funksiyalarını özündə birləşdirir ki, bu da zabıt-müəllimlərin fərdi və qrup səriştəsini yüksəldir.

Beynəlxalq təcrübə göstərir ki, hərbi pedaqoji hazırlıq zabıtlərin xidməti dövrü boyunca davam edən sistemli proqramlar əsasında həyata keçirilir. NATO ölkələrində bu proqramlar liderlik, pedaqoji bacarıqlar, psixoloji davamlılıq, komanda idarəçiliyi və müasir təlim texnologiyalarının tətbiqi modullarını əhatə edir [9].

Türkiyə, ABŞ və Almaniya hərbi təhsil sistemləri göstərir ki, pedaqoji hazırlıq yalnız ali məktəb səviyyəsində deyil, eyni zamanda xidmət müddətində də ixtisasartırma kursları, simulyasiya təlimləri və modul əsaslı proqramlar vasitəsilə dəstəklənir. Bu yanaşmalar zabıt-müəllimlərin praktiki hazırlığını gücləndirir və döyüş qabiliyyətinin artırılmasına birbaşa təsir göstərir. Azərbaycan ordusunda aparılan islahatlar da məhz bu qabaqcıl təcrübələrin öyrənilməsi və tətbiqi ilə uzlaşmağa yönəlmişdir.

Hərbi pedaqogikanın nəzəri-metodoloji əsaslarının möhkəmləndirilməsi, pedaqoji və psixoloji təlim metodlarının integrasiyası, tədris prosesinin sistemli idarə olunması zabıt-müəllimlərin hazırlığında müasir tələblərin yerinə yetirilməsini təmin edir və Silahlı Qüvvələrin effektivliyini yüksəldir. Bu kontekst, tədqiqatın elmi və praktiki əhəmiyyətini bir daha təsdiqləyir.

Azərbaycanın hərbi təhsil müəssisələrində pedaqoji kadr hazırlığının vəziyyəti

Azərbaycanın hərbi təhsil sistemi son onilliklərdə strateji, struktur və məzmun baxımından əhəmiyyətli dəyişikliklər keçirmişdir. Re-

gional hərbi-siyasi proseslərin dinamikası, müasir döyüş əməliyyatlarının texnoloji və psixoloji çətinlikləri, hibrid müharibə şəraitinin tələbləri zabıt-müəllim kadrlarının hazırlığına yeni yanaşmaların tətbiqini zəruri edir. Bu fəsilə mövcud vəziyyət institusional, kadr, metodoloji və elmi-metodiki aspektlər üzrə sistemli şəkildə təhlil olunur.

Azərbaycan Respublikasında hərbi təhsil sahəsinin hüquqi təminatı "Hərbi qulluqçuların statusu haqqında" qanun [4], Müdafiə Nazirliyinin təlimatları və ali hərbi məktəblərin daxili nizamnamələri ilə tənzimlənir. Milli Müdafiə Universitetinin tabeliyində olan tədris müəssisələri pedaqoji kadr hazırlığının əsas institusional dayaqlarıdır. Bu qurumlar zabıt-müəllimlərin nəzəri, metodik və psixoloji hazırlığının həyata keçirilməsi üçün müxtəlif proqramlar tətbiq edirlər. Lakin mövcud proqramların bir hissəsinin sovet dövrünün modelinə əsaslanması müasir tələblərə uyğunlaşma prosesini ləngidir.

Hərbi təhsil müəssisələrində pedaqoji hazırlıq əsasən pedaqogika, psixologiya, didaktika və metodika üzrə fənlərin tədrisi vasitəsilə həyata keçirilir. Kursantların pedaqoji fəaliyyətə hazırlığı, xüsusilə müəllim-vəzifəli zabıtlərin hazırlığı üçün xüsusi ixtisasartırma proqramları mövcuddur. Buna baxmayaraq, bəzi tədris proqramlarının məzmunu müasir pedaqoji texnologiyalar, rəqəmsal təlim mühiti və situativ tədris modelləri baxımından kifayət qədər yenilənməmişdir [1, s.83]. Mütəxəssislər qeyd edir ki, zabıt-müəllimlərin funksional və psixopedaqoji hazırlığı daha çox praktiki situasiyalar üzərində qurulmalıdır.

Hərbi pedaqoji kadr hazırlığının keyfiyyəti birbaşa müəllim heyətinin peşəkarlığından asılıdır. Müasir hərbi pedaqog yalnız bilik ötürən deyil, həm də psixoloji dayaq və liderlik nümunəsi rolunu oynayan mütəxəssis olmalıdır. NATO standartları müəllim kadrlarından pedaqoji bacarıqlarla yanaşı analitik qərarvermə, stressin idarə edilməsi, kommunikasiya və missiyyayönlü hazırlıq bacarıqlarını tələb edir [7]. Azərbaycanın hərbi təhsil müəssisələrində bu istiqamət üzrə müəyyən inkişaf olsa da, müəllim heyətinin sertifikasiya sisteminin olmaması, xarici ölkələrdə ixtisasartırma imkanlarının məhduddluğu kimi problemlər qalmaqdadır.

Analiz göstərir ki, hərbi məktəblərdə ənənəvi mühazirə-seminar forması üstünlük təşkil

edir. Halbuki müasir hərbi təhsil təlimin tətbiqi-yönümlü, situasiya mərkəzli və problem həlli əsaslı olması prinsipini tələb edir. Simulyasiya texnologiyalarının, döyüş oyun modellərinin, virtual təlim platformalarının tətbiqi bəzi bölmələrdə həyata keçirilsə də, geniş miqyasda tətbiq olunmur [1, s.28]. Bu isə kadr hazırlığında real döyüş şəraitinə uyğunlaşdırılmış təcrübə çatışmazlığı yaradır.

Hərbi pedaqoji kadr hazırlığının mühüm komponentlərindən biri elmi-metodiki fəaliyyətin inkişaf etdirilməsidir. Azərbaycanda hərbi təhsil müəssisələrində elmi tədqiqat işlərinin aparılması üçün struktur bölmələr mövcuddur, lakin tədqiqatların NATO və digər beynəlxalq elmi mərkəzlərlə integrasiyası zəifdir. Elmi nəşrlərin, konfrans iştirakçılığının azlığı, metodiki vəsaitlərin yenilənməsində ləngimə mövcuddur. Bu vəziyyət pedaqoji prosesdə innovativ yanaşmaların tətbiqinin qarşısını qismən məhdudlaşdırır.

Aparılan tədqiqat göstərir ki, müasir geosiyasi reallıqlar, hərbi əməliyyatların xarakterində müşahidə olunan dinamik dəyişikliklər və yüksək texnologiyaların artan rolu Azərbaycanda hərbi pedaqoji kadr hazırlığının sistemli şəkildə yenilənməsini zəruri edir. Hərbi təhsil müəssisələrində pedaqoji kadr potensialının formalaşdırılması təkcə bilik və bacarıqların mənimsədilməsi ilə məhdudlaşmır; bu proses zabitmüəllimlərin strateji düşünmə qabiliyyətinin, çevik qərarvermə mədəniyyətinin, yüksək emosional dözümlülüyün və döyüş şəraitinə uyğunlaşdırılmış təlim metodologiyasının inkişafını da əhatə edir. Mövcud vəziyyət göstərir ki, Azərbaycanda hərbi təhsil sistemi böyük potensiala malik olsa da, pedaqoji kadr hazırlığının məzmunu, metodik təminatı və rəqəmsal texnologiyaların tətbiqi sahəsində modernləşmə ehtiyacı hələ də aktual olaraq qalır.

Tədqiqatın nəticələri təsdiqləyir ki, hərbi pedaqoji kadrların hazırlanması prosesində kompleks və innovativ yanaşmanın tətbiqi – modullar üzrə kompetensiya əsaslı tədris, real döyüş situasiyalarını modelləşdirən simulyatorların istifadəsi, hibrid və distant təlim imkanlarının yaradılması, eləcə də psixopedaqoji dəstək mexanizmlərinin tətbiqi tədris prosesinin keyfiyyətini əhəmiyyətli dərəcədə yüksəldir. Bu baxımdan, beynəlxalq NATO standartlarının, qabaqcıl Türkiyə və Avropa hərbi akademiyaları-

nın təcrübəsinin adaptasiyası, milli hərbi pedaqogikanın elmi-nəzəri bazasının gücləndirilməsi və kadr hazırlığının uzunmüddətli inkişaf strategiyasının formalaşdırılması xüsusi əhəmiyyət kəsb edir [7].

Eyni zamanda, tədqiqat göstərir ki, pedaqoji kadrların elmi-tədqiqat fəaliyyətinə cəlb olunması, onların metodik hazırlığının sistemli qiymətləndirilməsi və peşəkar inkişaf proqramlarının genişləndirilməsi hərbi təhsilin keyfiyyətinə bilavasitə təsir göstərir. Bu istiqamətdə institusional koordinasiyanın gücləndirilməsi, beynəlxalq təlim proqramlarına integrasiya və rəqəmsal resurslardan istifadə səviyyəsinin artırılması prioritet istiqamət kimi ön plana çıxır. Ümumilikdə, Azərbaycanın hərbi təhsil müəssisələrində pedaqoji kadr hazırlığının modernləşdirilməsi ölkənin müdafiə qabiliyyətinin gücləndirilməsində, zabıt heyətinin peşəkarlıq səviyyəsinin yüksəldilməsində və müasir ordu modelinə keçiddə strateji əhəmiyyət daşıyır. Bu kontekstdə, təqdim olunan araşdırma hərbi pedaqogika üzrə elmi-nəzəri diskursun genişləndirilməsinə, təlim-tədris prosesinin optimallaşdırılmasına və uzunmüddətli inkişaf istiqamətlərinin müəyyən-ləşdirilməsinə mühüm töhfə verir.

Problemnin aktuallığı. Azərbaycanın hərbi təhsil müəssisələri üçün hərbi pedaqoji kadrların hazırlanması mövzusu, müasir hərbi əməliyyatların yüksək texnologiyalara əsaslanması, dəyişən təhlükəsizlik mühiti və qeyri-ənənəvi çağırışlar Azərbaycanın hərbi təhsil müəssisələrində pedaqoji kadr hazırlığının yenilənməsini zəruri edir. Mövcud tədris proqramlarının məzmunu və metodik təminatının beynəlxalq standartlarla uyğunlaşdırılması ehtiyacı hərbi pedaqogikanın elmi-metodoloji əsaslarının gücləndirilməsini tələb edir. Bu sahədə kadr potensialının təkmilləşdirilməsi ordunun peşəkarlığının və milli müdafiə qabiliyyətinin artırılmasında strateji əhəmiyyət daşıyır.

Problemnin elmi yeniliyi. Aparılan tədqiqat Azərbaycanın hərbi təhsil müəssisələrində pedaqoji kadr hazırlığının sistemli şəkildə təhlilini apararaq, mövcud modelin struktur, metodik və rəqəmsal komponentlərini elmi əsaslarla yenidən qiymətləndirməklə fərqlənir. Tədqiqat həmçinin hərbi pedaqoji hazırlığın modernləşdirilməsi üçün milli və beynəlxalq təcrübənin integrasiyasına əsaslanan yeni konseptual yanaşma və inkişaf istiqamətləri təklif edir.

Problemnin praktik əhəmiyyəti. Tədqiqatın nəticələri hərbi təhsil müəssisələrində pedaqoji kadr hazırlığının məzmununun, təlim metodlarının və rəqəmsal resursların tətbiqinin təkmilləşdirilməsi üçün konkret elmi-metodik tövsiyələr təqdim edir. Məqa-

lədə irəli sürülən yanaşmalar zabit-müəllimlərin peşəkar səriştələrinin artırılmasına, tədris prosesinin səmərəliliyinin yüksəldilməsinə və təlimin real döyüş tələblərinə uyğunlaşdırılmasına praktiki imkan yaradır. Həmçinin, təqdim edilən model və metodik

baza hərbi təhsil müəssisələrinin idarəetmə sisteminə qərarvermə proseslərini optimallaşdırmaq və kadr hazırlığının keyfiyyətini yüksəltmək üçün tətbiq oluna bilər.

Ədəbiyyat

1. Ağayev, Ş. O., Həşimov, E. Q., Talıbov, Ə. M. Hərbi təhsildə müasir pedaqoji texnologiyalar. – Bakı: Hərbi Nəşriyyat, 2016. – 152 s.
2. Əliyeva, V. Tələbə şəxsiyyətinin formalaşmasında sosial-mədəni amillər // Milli Müdafiə Universiteti Heydər Əliyev adına Hərbi İnstitutun Elmi Əsərləri. – 2024. – Cild 22, xüsusi nömrə. – S. 53–56
3. Hacıyeva, S. Hərbi xidmətçilərin döyüşə psixoloji hazırlığı // Qədim Diyar Beynəlxalq onlayn elmi jurnal. – 2023. – № 8. – s. 20–25. –
4. Hərbi qulluqçuların statusu haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu. – Bakı: Azərbaycan Respublikasının Prezidenti, 25 dekabr 1991.
5. Məmmədzaadə, M. A. New approaches in military personnel training: a pedagogical evaluation of teaching methods // Social Development and Security. – 2025. – Vol. 15, No. 4. – P. 72–78.
6. Məmmədzaadə, M. Ali hərbi təhsil müəssisələrində tədris prosesində idarəetmə bacarıqlarının formalaşdırılması // Azərbaycan Respublikasının Təhsil İnstitutunun Elmi Əsərləri. – 2025. – Cild 92, №1. – S. 105–110.
7. Məmmədzaadə, M. Hərbi təhsilin nəzəri və metodoloji əsasları: müasir yanaşmalar və mənbə bazasının təhlili // Qədim Diyar Beynəlxalq Elmi Jurnal. – 2025. – Cild 7, №5. – S. 7–11. – Elektron resurs. – URL: https://aem.az/uploads/posts/2025/05/QD.%207.5_full-1-5.pdf
8. Nağızadə, A. Hərbi lisey kursantlarında milli-mənəvi dəyərlərin təbliği: istiqamətlər və təkliflər // Azərbaycan Respublikasının Təhsil İnstitutu. Elmi Əsərlər. – 2025 №1. – s. 111–116.
9. NATO Education & Training. NATO Military Education and Training Standards. – Brussels: NATO, 2022.
10. Pirişev, H. K., Həmidov, M. P., Həşimov, E. Q. Hərbi təhsildə təlim metodları: metodiki vəsait. – Bakı: Hərbi nəşriyyat, 2016. – 55 s.

Redaksiyaya daxil olub: 25.12.2025